

Teoria nad–interpretacją?

Pod redakcją
Józefa Olejniczaka
Marty Baron
Pawła Tomczoka

2012
UNIWERSYTET ŚLĄSKI
KATOWICE

Spis treści

Recenzent:

prof. UAM dr hab. Tomasz Mizerkiewicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza)

Publikacja dofinansowana ze środków Funduszu na badania i prace rozwojowe dla młodych naukowców i doktorantów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego.

Publikacja dofinansowana ze środków Uczelnianej Rady Samorządu Doktorantów Uniwersytetu Śląskiego.

Danuta Opacka-Walasek

Wstęp

7

I. Teoria w praktyce

Ryszard Koziołek

Teoria literatury jako akt wiary

12

Agata Wilczek

Tam, gdzie kończy się zabawa, a zaczyna rutyna. O granicach teorii

30

Ryszard Knapek

Kultura profesjonalizmu, czyli jak dobrze kochać literaturę

41

Marta Baron

Dlaczego humanista powinien umieć liczyć?

52

Literaturoznawstwo i polityczność

Na temat związków literatury, literaturoznawstwa i polityki rozmawiają Krystyna Kłosińska, Krzysztof Uniłowski, Ryszard Koziołek, Zbigniew Kadłubek i Paweł Tomczok

60

II. Teoria (w) interpretacji

Joanna Soćko

Anarchia i struktura. Teoria jako niekończąca się opowieść

76

Anna Malinowska

Whatever works. O dobrej i złej interpretacji

89

Mikołaj Marcela

Any-Thing (That) Goes.

Rzecz o zachwaszczaniu, wirusach i nad-użyciach (doktora House'a)

97

Piotr Bogalecki

Przedrzeźnianie. Z teorii interpretacji (Paula Celana)

107

Spłoszyć interpretację

O statusie teorii w badaniach literackich rozmawiają Adam Dziadek, Wojciech Kalaga, Krzysztof Kłosiński, Aleksander Nawarecki, Józef Olejniczak, Dariusz Pawelec i Leszek Drong

III. Teoria poza interpretacją

Paweł Tomczok

Egzorcyzm antyhermeneutyczny. O wypędzaniu ducha

127

Danuta Opacka-Walasek

Wstęp

Dawid Matuszek

„Ojcze, czyż nie widzisz, że czytam?” Teorii ślepota i wgląd

144

Adrian Mrówka

Teoria wielości,
czyli wokół projektu rizomatyki Gilles'a Deleuze'a i Félix Guattariego

155

„Teoria nad–interpretacją?”, jako formuła tytułową konferencji zorganizowanej przez Koło Naukowe Doktorantów na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w dniach 26–27 października 2010 roku, wywoływała niejakie kontrowersje. Dotyczyły one głównie presupozycji (jak często słyszałam w czasie poprzedzającym ożywione, międzypokoleniowe dyskusje sesyjne) zawartych w temacie: że „Młodzi” ustawniają/przyjmują hierarchię, w której interpretacja literatury — ba, także dzieło samo — zostają upodrębione wobec rozpanoszonych bezkarńie teorii, marginalizujących literaturę i jej czytanie jako istotę naszej profesji; że nazwanie Teorii „nad–interpretacją” jest diagnozą jakiejś pregranej teorii, jej kapitulacji, bo sugeruje, iż metodologie obsadza się w roli winnych „manipulowania” tekstem artystycznym, kulturowym, do którego istoty i tak nie mają one dostępu. Mówiono też o tym, że „nasi Młodzi” — w tym przecież ośrodku, w którym tak ważne były i są: teoria literatury oraz sztuka interpretacji — wyeliminowali (być może nieświadomie?) z tematu konferencji przedmiot, do którego Teoria się odnosi. Wracając echem pytanie Michała Głowińskiego: właściwie to „Jak się nazywa nasza dyscyplina?”¹. Czego teorię i historię badamy?

Marek Mikołajec

Nadziei na imię Agamben. Urządzenia, profanacje, literatura

171

Michał Kłosiński

„Spalić znak!” Baudrillard a ekonomia polityczna znaku

186

Józef Olejniczak

Posłowie. Teoria nad–interpretacją?...

196

Contents

208

Indeks nazwisk

229

234

Mnie, przyznaję uczciwie, zaproponowany przez Doktorantów temat od razu ogromnie się spodobał. Jego retoryczność (przy wszelkich możliwych implikacjach i prowokacjach — oczywiście, że założonych w tytułowym haśle, a odsłaniających się w nieuchronnym procesie interpretacji, jak wszystko, czego w żywiole języka dotknie filolog) wskaazywała język uagi. Mam tu na myśli: uwieloznaczniający dywiz

¹ M. Głowiński: *Jak się nazywa nasza dyscyplina?* W: tegoż: *Monolog wewnętrzny Telimeny i inne szkice*. Kraków 2007.

oraz pytanie. I owo pytanie stanowiło dla mnie sedno spotkania, którego hasło wywoławcze dobrze oddawało (a zapewne oddaje nadal) stan filologicznej świadomości ostatniego czasu. Być może Doktorantom ów czas objawia się silniej niż wieloletnim praktykom uniwersyteckich filologii, którzy oswoli — każdy na własny użytek — przejście od Teorii do teorii (z lat dziewięćdziesiątych XX wieku), a także kariery rozmaitych trendów metodologicznych, w których znajdują już własne miejsce. To czas „po Eco”, skutkujący (niekoniecznie w sposób uprawniony lekturą) triumfami „interpretacjonizmu” manifestującego (do) wolność czytania, a zarazem czas naznaczony „zwrotem teoretycznym”, wielokrotnie wprowadzającym w praktykach tekstowych hiatus pomiędzy teoriami a interpretacją samą, na niekorzyść tej drugiej. To czas, w którym wielu akademickich filologów pyta o granice i tożsamość swojej dyscypliny, bo mody i pokusy transdyscyplinarności z jednej strony, a z drugiej — niebezpieczeństwo interpretowania „wszystkiego” (tekstu świata, świata-księgi, wszelkich tekstów kultury...) narzędziami literaturoznawczymi oraz adaptowanymi przez naszą dyscyplinę, prowadzą niejednokrotnie do rozmywania jej profesjonalności, by nie rzec: do dyletantyzmu. Pytanie Doktorantów było, i jest nadal, nazwą czasu, w którym jedni marzą o dawno utraconej Teorii — (bez towarzyszących nam dziś wątpliwości) moglibyśmy nazywać ją „teorią literatury” i przywrócić jej utraconą więź z przedmiotem literaturoznawczych wszak badań — a inni czują wyswobodzenie ze zbyt ciasnych dla siebie kategorii analizowania i interpretowania wyłącznie w obszarze kanicznych, dla tradycyjnie pojmowanej dyscypliny, metod.

Retoryczność tematu konferencji, przy całej jej naukowej powadze, teraz udzielająca tytułu niniejszej publikacji, zdała — mam to wrażenie — egzamin we wszystkich zaplanowanych w przebiegu sesji częściach. Zapis większości z nich (z wyjątkiem gościnnego wykładu Ryszarda Nycza pt. *Teoria przed interpretacją. O możliwej historii literatury* oraz dyskusji po referatach — ślad tych głosów pozostał w zredagowanych relacjach z paneli dyskusyjnych) dobrze ukazuje zarówno kierunki (nomen omen) interpretacji dylematów wewnętrz- i zewnętrzteoretyczno-literackich, jak i temperaturę dyskusji. Była wysoka, w najlepszym tego określenia znaczeniu. Bo poręczeniem istotności: referatów, przecież

scjentycznych, jak na badaczy w ramach szanującej się dyscypliny przystało, a także wypowiedzi panelistów (w dwóch blokach: *Literaturoznawstwo i polityczność* oraz *Spłoszyć interpretację*) okazało się autentyczne, emocjonalne zaangażowanie występujących. Może stało się zatem tak, że *Teoria nad-interpretacją?* stworzyła okazję do skonfrontowania się, wewnętrz siebie samych i pomiędzy dyskutującymi, z odczuwanyimi w obszarze filologicznej profesji napięciami ostatnich lat?

W pomieszczonej w książce głęboko merytorycznych artykułach i wypowiedziach panelistów znajdują się fragmenty, dygresje niestroniące od osobistego tonu, w kilku sytuacjach nawet... wyznawcze. To, w moim odczuciu, także cenny ślad październikowego spotkania z 2010 roku, które angażowało bardzo serio wiedzę: sztukę interpretacji, teorie (literatury?) oraz „ciało filologa”, na styku abstrakcyjnych rozważań i żywego świata, życia. Obraz „historii teorii” w obrębie naszej dziedziny, ich praktykowanie w różnych szkołach interpretacji wybrzmiewają w niniejszym tomie żywo, bo też wiążą się bezpośrednio z biografiami niemal każdego z autorów tego — ponadpokoleniowego — wielogłosu. Pozostając w tematyce swoich wystąpień, Autorzy wyartykułowali szereg pytań i diagnoz dotyczących kondycji akademickiej polonistyki, filologii i własnego miejsca w dyscyplinie. Jak na temat konferencji przystało, praktyką interpretacji weryfikując rozmaite tego teorie.

Contents

Danuta Opacka-Walasek: *Foreword*

7

I. Theory in Practice

Ryszard Koziolek: *The Literary Theory as a Credo*

12

The author tries to show that the question about a contemporary status of literary theory leads, inevitably, to a reflection on the personal occupational biography and the history of the discipline itself. It is only the nexus that makes this reflection credible and leads to a methodological awareness. Contrarily to the theoretical pluralism, it turns out that social and professional function of philology is not a matter of rational choice but an act of faith — faith in an idea of literature and in a specific way of commenting upon literature.

Agata Wilczek:

Where a Play Ends and the Routine Begins. On the Limits of Theory

30

The origins of theory's current hegemony lie in its challenge to the scholastic and deadening certainties of conventional literary studies. Although those repressive monoliths of the past have completely disappeared, the one truly healthy orthodoxy, secure in its authority and imperial in its practices, is today that of literary theory. Confronted with so paradoxical a sea change, we can only conclude that what we lost sight of, fascinated by the new possibilities, was a limit beyond which the enterprise of theory has become the opposite of itself. The aim of the present work is to pay attention to the need of recognition of this limit, since ignoring it involves risk of radical transformation of theory: replacement of a free act of interpretation, governed by the rule of play with meanings, randomness and unpredictability, with the fanatic loyalty of disciple to master and concern about correctness and orthodoxy of reasoning.

Ryszard Knapek:

The Culture of Professionalism, or the Proper Love of Literature

41

Either amateur, or philologist (both “etymologically loving literature”) lose their significance in the culture of professionalism, which took control on the university. Especially philologist, despite the fact he is deeply set in the institution as a profession, he is displaced by a specialist form of literary or language studies, teacher and translator. As a pure institution (empty signifiant) he is like a theorist, man of theory, who has the scientific tools, but lost his area of study (literature). According to Stanley Fish, Knapek suggests that exactly in this form of rebel without its own place, literary studies need the theorist.

Three fragments of the second part of the text, based on Nietzsche, Freud and Marx, describes — as the examples of theory — three oppositions inside literary studies: lie and truth (in this order), analysis and interpretation and rhetoric and poetic.

- Marta Baron: Why Should a Humanist Be Able to Count?** 52

The text is an attempt to depict a distressing feature of the Polish literary theory researches — a feature that, interestingly, makes them different from the researches abroad. This feature is lack of a reflection on the connection between economy and literature — a reflection that goes beyond treating economy merely as a subject of literary texts. The author suggests that one of the reasons why the economical reflection is so unpopular in metaliterary discourse is that literary theory seems to be unprofitable, which originates from the fact that we have to deal with over-production of knowledge and lack of a justifiable market that would take it. This inferiority complex seems to be the reason why in literary theory the economical language is being seen as “inappropriate” and, thus, ousted. The economic reflection, however, would be introduced into Polish literary theory by a positive project of the “economy of literature” that is based on the analysis of the way in which literature, by means of economic metaphors, talks about itself and how, by those uneconomic metaphors, it deconstructs the notions of economy.

- Literary Theory and Politics [A discussion record]** 60

The text constitutes a record of the discussion that was held during the PhD students' conference “The Theory over the Interpretation?” organized at the Silesian University on the 26th of October 2010. The debaters were trying to answer the questions about the supposed apolitical character of the science and about the political involvement of humanities. Krystyna Kłosińska answered the problems from the perspective of feminist literary criticism and she stated that the political involvement is inherent in it. Zbigniew Kadlubek, who discussed the issues in the light of economy and the political involvement of a university, claimed that politics as such mean “to exist in a *polis*”, which refers to existence based on relations. Such politics cannot be separated from the literary theory and literary interpretation. Krzysztof Uniwerski analyzed Stanley Fish' arguments against the political involvement of literary critique while Ryszard Koziolek pointed that the horizon of the politics is power. Such a depiction of a university led to a conclusion that the only force that could be performed in the framework of an academy is the power of a better argument.

II. Theory of Interpretation

- Joanna Soćko: Anarchy and Structure. Theory as the Neverending Story** 76

Joanna Soćko tries to look at what was happening in humanities from the perspective of a new generation and concludes that according to the statements announcing the end or death of particular theories or ideas, and, eventually, announcing the end of theory itself, we are suppose to experience nothingness. The author attempts to explain what it would mean in this case and interprets the theoretical phenomena in the context of Michael Ende's *Neverending Story* in which the world of Fantastica faces the danger of being engulfed by Nothing. This “being engulfed by Nothing” means to find oneself beyond the borders of what we call the truth, namely, to become unreal. And since the borders of Nothing are inevitably approaching, the only

way to escape the horror is to blur the boundary itself, and “the real” mixes with fiction. The author compares this situation to the poststructural approach to theory as literature and sees the destruction of both, similarly to the destruction of Fantastica and reality in Ende's novel, as a result of this unity. Fortunately, in both cases it is not a complete nothingness since there is a man who can create a new order and set new limits. It is rather a state of language which can both destroy the solid meanings and create new ones. It is, then, more likely to be called “anarchy” than “nothing”. In the following part of the essay, Joanna Soćko tries to answer the question about the conditions under which the new structure should be built.

- Anna Malinowska: “Whatever Works”. On Good and Bad Interpretation** 89

Although the debate on the state and status of interpretation has been long present among literary theorists, the problem of good and bad interpretation in terms of interpretational objects, namely texts, has not been theoretically explored. Questions: what makes a text and what makes a good interpretation seem to remain unanswered, or at least theoretically open. The paper is an analysis of text as a literary and cultural phenomenon that aims at showing that every political, cultural, and social act or phenomenon makes a text to be interpreted in culture. Every “record” of culture that signifies the cultural condition of society and their cultural needs, makes a text of an interpretational value to be explored.

- Mikołaj Marcela: “Any–Thing (That) Goes”.**

- About Infesting Weeds, Viruses and Ab–uses (of House M.D.)** 97

In one of the episodes of *House M.D.* the main character diagnoses a locked-in syndrome, an illness that is making him slip into himself. Such seclusion leads him to cutting himself off from the world and plunging into a struggle with his own demons. Is that not a vision of interpretation in its exegetic ideal? Contrary to discrimination according to Michał Paweł Markowski, exegesis, demonic because of its hermetism, should be contrasted with monstrous, viral or weeds infesting (ab) use of the literature. Thanks to this perspective it seems possible to capture that the usage functions in this opposition as a Derridian supplement of exegesis. It is an external appendage to the fullness that inevitably penetrates to the inside, infecting it with the external, hitched excess. Opposed to exegetic growing of inbred interpretation, (over)interpretation of literature would be an opening for the exterior, the unleashing of the monsters, self-spreading of the weeds and uncontrolled multiplying of the viruses of discursive impurity.

- Piotr Bogalecki: Mocking. From a Theory of Interpretation (of Paul Celan)** 107

The essay is an attempt to describe complex relations between theory and interpretation in the light of title metaphor of mocking. Confronting the literary criticism knowledge with challenge of “dark” and “hermetic” poems of Paul Celan, the author tries to find examples of such interpretations in which hermeneutic listening out for Celan's idiomatic voice goes hand in hand with solid structural analyses. The discussions on *Paul Celan. Poet, Survivor, Jew* by John Felstiner, *Wer bin Ich und wer bist Du?* by Hans–Georg Gadamer and *Kairos. Konferencja w Todtnaubergu. Celan — Heidegger* by Cezary Wodziński lead to create an original, but not separate, theory of interpretation as mocking the author's literary voice as well as the voices of critics. The theory is not polemics with above-mentioned authors — but a kind

of (dis)continuation, in which the ethical imperative of "responsible response" (J. Derrida) is replaced with the esthetic idea of singing along with the others voices, known e.g. from choral music or mockingbird's singing. In the last parts of the essay its intuitions are compared to Giorgio Agamben's theory of parody.

To Frighten Interpretation [A discussion record]

127

The text constitutes a record of the discussion that was held during the PhD students' conference "The Theory over the Interpretation?" organized at the Silesian University on the 27th of October 2010. The problem that the debaters were presented with was the status that literary theory has (or does not have) in the humanities. The other problem was the relation between the literary theory and interpretation. Wojciech Kalaga claimed the theoretical polyphony is a desirable state in humanities and that the role of the theory should be analyzed in the light of the notion of "invention". Dariusz Pawelec represented the problem from a different angle and depicted theory as a system of oppression in relation to interpretation. Adam Dziedak analyzed the example of Tel Quel group and concluded that the theory is useless unless it is rooted in reality and responses to some specific situations. Leszek Drong scrutinized the relations between methodology, theory and interpretation, which led him to ask some questions about the academic education. Aleksander Nawarecki, in turn, reminded the hermeneutical practices of Ireneusz Opacki and pointed that the importance of the questions about the relation between theory and interpretation could be undermined by the priority of the text. Krzysztof Kłosiński represented the current situation as a state of interpretational inflation based on the idiomatic character of interpretations whose polyphony, detached from theory, cannot bring any intellectual benefit.

III. Theory Beyond Interpretation

Paweł Tomczok: *Antihermeneutical Exorcism*

144

The article discusses contemporary critics of hermeneutics. "Against interpretation" belongs not only to Susan Sontag, but is discussed by the German literary critics: Friedrich Kittler, Jochen Hörisch and Hans Ulrich Gumbrecht. The authors wrote and edited works that explore another non-hermeneutical potentiality for humanistic: more materialist and medial than classical form of hermeneutical philology. As a classic of this approach can be seen Walter Benjamin and his *Theses on the Philosophy of History* in which we can find a materialistic paradigm of historiography.

Dawid Matuszek:

"Father, can't you see I'm reading?" *Blindness and Insight of Theory*

155

The article constitutes the offer to include literary theory in categories of the psychoanalytical discourse, considering deliberations on different conceptualizations of reading's act. The author, departing from traditional understanding of theory as the ordered and organizing practice's system, notices its discursive weaknesses and restrictions, in the face of the possibility of obtaining enjoyment of reading.

Paradoxical (because involved in methodology) the condition of the psychoanalytical reading enables the confrontation with its own, real lining (following Lacan and Žižek) which devastates methodological and systematical aspiration of the

theoretician. Meeting so supplemental theory with the text constitutes, however, traumatic experience, which forced to redefine the subjectivity of reader/theoretician, as well as what is reading, radically.

Adrian Mrówka: *Theory of Multiplicity*

171

That is Around the Project of Rhizomatic by Gilles Deleuze and Félix Guattari

The text represents Gilles Deleuze and Félix Guattari's rhizomatic conception coming from the second volume of *Capitalism and Schizophrenia*. The main point of the consideration demonstrates an attempt to introduce an innovative manner of theorizing (introduced as a "rhizome") that is not based on oppositions in research and comparison of categories but includes also criticism of traditional theory, which depends on dialectics and judgment (introduced as a "tree"). The essay offers a proposal of rejection the paradigmatic manner of thinking and promotes the syntagmatic way of reasoning. It evolves methods of affirming differences (not categorizations) and accepting continuous changes (movements and flows). The text focuses on possibilities of interpretation embroiled in structures of power and politics, hermeneutic theories and essentialist perspectives of literary science. Additionally, it refers to the conceptions invented by Michel Foucault or Rosi Braidotti and explains the relations between them and the rhizomatic theory.

Marek Mikołajec:

All Hope in Agamben. Apparatuses, Profanations, Literature

186

Author presents a vision concerning the method of reading culture mentioned by the Italian philosopher Giorgio Agamben i.a. in his two essays: *In Praise of Profanation* and *What is an Apparatus?*. The author begins with intuitions concerning the status of the crisis in the systems of knowledge. Then proceeds to his reflection on the suggestions of the Italian philosopher, who seems to give guidelines on creating ideal liberal studies and the ideal method.

In the text the relations between the ideas of Agamben and the universalism have been accentuated. According to the philosopher, the universalism is a mission that bridges life practice and the theoretical considerations. The author depicts the concepts of apparatus and profanations and their use in anthropology, philosophy and literary studies.

Michał Kłosiński:

"Burn the sign!" *Baudrillard and Political Economy of Sign*

196

Michał Kłosiński tries to describe what is hidden underneath Baudrillard's idea of "burning the signs". In order to depict this revolutionary thesis it is imperative to summarize French philosophers' thoughts on the matter of the "political economy of the sign" and the concept of "symbolic exchange". The article aims to show that at the core of Baudrillard's reflection lies the abandoned Saussurean discovery of the anagrams, which the author of *Symbolic Exchange and Death* uses to support the thesis that the language of poetry is nowadays probably the last place where the symbolic exchange of signs takes place.

Józef Olejniczak: *Afterword*

208

Indeks nazwisk

A

- Adkins, Taylor 177
Adorno, Theodor W. 54, 111, 152
Agamben, Giorgio 24, 27, 122, 164, 186–195, 232, 233
Aldridge, Alan 95
Allen, Woody 93
Althusser, Louis 159
Anczyk, Władysław 220
Ankersmit, Frank 140
Appel, Karol 43, 46
Arnold, Matthew 92
Attridge, Derek 165
Auerbach, Erich 22
Austin, John 117

B

- Bachór, Józef 53
Bachtin, Michał M. 137
Baczyńska, Beata 157
Bains, Paul 177
Bański, Stanisław 19
Banasiak, Bogdan 174
Baran, Bogdan 47, 90
Barańczak, Stanisław 215, 222
Baron, Marta 64, 69
Barthes, Roland 13, 22, 27, 28, 33, 58, 79, 119, 123, 134, 135, 138, 162, 163

B

- Bassaj, Maria 100, 208
Bataille, Georges 58
Baudelaire, Charles 26
Baudrillard, Jean 19, 57, 95, 196–205, 207, 233
Bauman, Zygmunt 128
Bąk, Adam 226
Becker, Jarred 177
Benjamin, Walter 109, 152–154, 232
Berio, Luciano 111
Bernstein, Michael André 123
Biały, Miron 117
Bińczyk, Marek 27
Bies, Marcin 82
Bilczewski, Tomasz 23, 54
Birtwistle, Harrison 111
Blake, William 83
Blanchot, Maurice 164
Bloom, Harold 19
Blumenberg, Hans 48, 144, 149
Blaut, Sławomir 78
Blok, Aleksander A. 109
Błońska, Wanda 123
Bolecki, Włodzimierz 77, 139, 212
Bonaparte, Maria 131
Booth, Wayne C. 28
Bourdieu, Pierre 147
Boyé, Edward 157

C

- Braidotti, Rosi 178, 179, 233
Bricmont, Jean 24
Bristiger, Michał 111
Brown, Norman O. 78, 80, 81, 83
Buber, Martin 110
Büchner, Georg 110, 116, 125
Bułhakow, Michał A. 17
Burzyńska, Anna 15, 59, 76, 77, 85, 91, 93, 122, 124, 156, 209–214
Butler, Judith 164

- Corral, Wilfrido 13
Crane, Ronald 90
Cressole, Michel 171
Culler, Jonathan 93, 94, 100, 103, 127, 163, 164, 208–211, 213, 226
Curtius, Ernst 22
Czapliński, Przemysław 213, 215
Czermińska, Małgorzata 49, 163
Czerniak, Stanisław 145

D

- Darwin, Charles 137
Davis, Miles 15
Dąbrowski, Florian 111
Dąbrowski, Witold 17
Defert, Daniel 191
Dehnel, Piotr 122
Deleuze, Gilles 19, 171–174, 176–185, 233
Derra, Aleksandra 44, 178
Derrida, Jacques 13, 19, 21, 24, 32, 51, 58, 82, 86, 101, 102, 105, 112, 115, 135, 137, 138, 140, 144, 164, 165, 168, 169, 203, 205–207, 211, 226, 231, 232
Descombes, Vincent 13
Dickinson, Emily 109
Dilthey, Wilhelm 24
Djakowska, Alina 98
Dłuska, Maria 133
Domagała, Dorota 145
Doyle, Arthur Conan 15
Drong, Leszek 127, 135, 232
Churchill, Winston 84
Cixous, Hélène 63
Clemens, Justin 164
Compagnon, Antoine 209, 210
Copjec, Joan 159

E

- Eagleton, Terry 76
Easthope, Anthony 89, 90
Eco, Umberto 8, 56, 94, 99, 116, 128, 137
Eich, Günter 122
Einstein, Albert 137
Elgar, Edward 92
Eliade, Mircea 193
Eliot, Thomas Stearns 92
Ende, Michael 78, 85, 230, 231
Ewald, François 191

F

- Falkiewicz, Andrzej 105
Felstiner, John 107–110, 112, 113, 116, 231
Feuerbach, Ludwig 50, 191
Feyerabend, Paul 106
Fiedler, Leslie 15, 16
Finkielkraut, Alain 25
Fish, Stanley 44–46, 66–68, 87, 101, 131, 214, 226, 229
Fostowicz, Michał 88
Foucault, Michel 19, 32, 55, 95, 135, 181–185, 190–192, 211, 233

G

- Freud, Sigmund 46, 48, 53, 137, 156, 159, 163, 164, 167, 230
Frost, Robert 109
Gadamer, Hans-Georg 112–116, 120, 122, 125, 126, 130, 144, 152, 163, 231
Hejmej, Andrzej 111
Helbig, Gerhard 42
Heraklit 224
Herer, Michał 171
Herling-Grudziński, Gustaw 218, 220
Hezjod 72
Hitchcock, Alfred 158

Indeks nazwisk

Hitler, Adolf 110
 Hjelmslev, Louis Trolle 42
 Hölderlin, Friedrich 83, 87, 109, 110, 113, 121, 123, 125, 126, 151
 Holliger, Heinz 111
 Hörisch, Jochen 53, 145, 149, 150, 151, 153, 232
 Howard, Richard 21
 Hurley, Robert 177
 Husserl, Edmund 146
 Hyppollite, Jean 13

I
 Ingarden, Roman 118, 137

J
 Jakobson, Roman 50, 200
 Jameson, Fredric 26
 Jarosz, Krzysztof 58
 Jauss, Hans Robert 226
 Jesienin, Siergiej A. 109
 Joyce, James 168

K
 Kadlubek, Zbigniew 60, 63, 69, 72, 230
 Kafka, Franz 24, 112, 168
 Kalaga, Wojciech 127, 128, 132, 134, 136, 232
 Kamuf, Peggy 105
 Kamys, Dariusz 80
 Kant, Immanuel 50, 220
 Karcher, Eva 57
 Karpowicz, Tymoteusz 117
 Kartejusz 45, 53, 149
     właśc. René Descartes
 Kierkegaard, Søren 98, 116
 Kisiel, Marian 136
 Kittler, Friedrich 145, 148–150, 153, 232
 Kleiner, Juliusz 22

Kłosińska, Krystyna 60, 70, 73, 134, 230
 Kłosiński, Krzysztof 14, 51, 127, 132, 133, 138, 139, 156, 162, 163, 200, 232
 Knapek, Ryszard 64, 69, 73
 Knapp, Steven 136
 Kniażnin, Franciszek
     Dionizy 118
 Kolaczkowska, Joanna 80
 Komendant, Tadeusz 55
 Konwicki, Tadeusz 218, 220
 Kopernik, Mikołaj 137
 Kornhauser, Julian 117, 118
 Kortas, Jan 56
 Koselleck, Reinhart 148
 Kotarbiński, Tadeusz 220
 Kowalska, Małgorzata 187
 Koziolek, Ryszard 60, 68, 72, 230
 Krawcowicz, Barbara 113
 Kristeva, Julia 58, 62, 63, 133, 207, 219, 225
 Kropiwnicki, Maciej 160
 Królik, Sławomir 196, 199
 Krycki, Jerzy 210
 Krynicki, Ryszard 113
 Krzemieniowa, Krystyna 152, 153
 Krzyżanowski, Julian 12, 22
 Kuhn, Thomas 147
 Kunicki, Wojciech 148
 Kuźniarz, Bartosz 55
 Kwaterko, Mateusz 122
 Kydryński, Juliusz 168

L
 Lacan, Jacques 13, 19, 32, 95, 138, 156–161, 163–168, 196, 232
 Laclau, Ernesto 188
 Lacoue-Labarthe, Philippe 109, 110, 123

Lady Gaga 15
     właśc. Stefani Joanne Angelina Germanotta

Lane, Helen R. 177
 Latour, Bruno 149
 Lautréamont de 134
     właśc. Isidore Ducasse

Leavey, John P. 169
 Leavis, Frank Raymond 89
 Lechoń, Jan 218, 220
 Legeżyńska, Anna 213
 Lennon, John 95
 Leśmian, Bolesław 14, 215
 Lewandowska, Irena 17
 Lewańska, Ariadna 162
 Lewiński, Dominik 68
 Ligęza, Wojciech 222
 Linde, Samuel Bogumił 12
 Lipska, Ewa 118
 Lodge, David 54, 55
 Lotringer, Sylvère 177
 Lubelska, Magdalena 212
 Luhmann, Niklas 151
 Lutosławski, Witold 15
 Lyotard, Jean-François 187

M
 Lebkowska, Anna 212
 Lotman, Jurij M. 140
 Łukasiewicz, Małgorzata 113, 121

MacCannell, Juliet Flower 159, 166
 Magala, Sławomir 181
 Majchrowski, Zbigniew 169
 Majmurek, Jakub 191
 Malinowski, Bronisław 204
 Mallarmé, Stéphane 133
 Mandelsztam, Osip E. 109, 110, 112
 Mann, Thomas 65

Man, Paul de 19, 32, 34, 35, 47, 160, 162, 166, 167
 Nawarecki, Aleksander 127, 137, 140, 232
 Margancki, Janusz 110, 157, 203
 Markiewicz, Henryk 33, 79, 123
 Markowski, Michał Paweł 20, 33, 41, 53, 59, 82, 91, 93, 98–101, 103–105, 119, 122, 137, 156, 165, 167, 168, 209–215, 219, 226, 231
 Marks, Karol 46, 50, 53, 102, 103, 163, 164, 230
 Mazon, Paul 21
 McCartney, Paul 95
 McGowan, Todd 159
 Medek, Tilo 111
 Mehlman, Jeffrey 159
 Meschonnic, Henri 134, 207
 Michaels, Walter Benn 136
 Michalski, Krzysztof 83
 Michaux, Henri 112
 Micińska, Anna 210, 223
 Mickiewicz, Adam 26, 140, 216, 218, 220, 224
 Migasiński, Jacek 187
 Milecki, Aleksander 33, 79
 Miller, Nancy K. 62
 Millett, Kate 61, 71
 Milton, John 45
 Milobędzka, Krystyna 117
 Miłosz, Czesław 218, 220, 222
 Mitchell, Margaret 16
 Mitchell, William J. Thomas 31, 214
 Moi, Toril 62
 Morciniec, Dorota 42
 Moretti, Franco 26
 Müller, Heiner 151

N
 Nawarecki, Aleksander 127, 137, 140, 232
 Neuger, Leonard 109
 Nietzsche, Friedrich 46–48, 80, 82, 83, 90, 163, 172, 182, 230
 Nycz, Ryszard 8, 34, 41–43, 77, 82, 129, 130, 132, 135–137, 140, 165, 212, 213, 215

O
 Okopień-Sławińska, Aleksandra 210
 Olejniczak, Józef 127, 131–133, 137, 210, 218, 226
 Opacki, Ireneusz 137, 138, 140, 218, 232
 Orlowski, Hubert 153
 Orygenes 138

P
 Paczkowska-Łagowska, Elżbieta 145
 Patai, Daphne 13
 Patočka, Jan 65
 Pawelec, Dariusz 127, 130–132, 139, 232
 Pefanis, Julian 177
 Pieniążek, Paweł 179
 Pigoń, Stanisław 21, 22
 Pilch, Jerzy 15
 Pindar 109
 Platon 12, 53
 Poe, Edgar Allan 131
 Pöggeler, Otto 115, 121
 Praszczalek, Tomasz 111
 Proust, Marcel 14, 47
 Prus, Bolesław 15, 26
     właśc. Aleksander Głowacki
 Przybyłak, Feliks 113

Q
 Quigley, Austin E. 90

R
 Rancière, Jacques 24, 50
 Rand, Richard 169
 Ratajczak, Maciej 191
 Reszke, Robert 156
 Ricoeur, Paul 130, 219
 Rilke, Rainer Maria 47
 Robespierre, Maximilien François Marie de 51
 Rodi, Frithjof 145
 Rolewski, Jarosław 145
 Rorty, Richard 13, 128, 214, 226
 Rosenfeld, Alvin H. 113
 Rosner, Katarzyna 219
 Roszak, Joanna 111, 124
 Rousseau, Jean-Jacques 47, 101, 211
 Royle, Nicholas 102
 Różewicz, Tadeusz 168–170
 Rubik, Piotr 15
 Rusinek, Michał 34, 49, 50
 Rutkowski, Krzysztof 111, 220
 Rymkiewicz, Jarosław Marek 156

S
 Saba, Umberto 111
     właśc. Umberto Poli
 Said, Edward 91
 Salwa, Mateusz 27
 Saussure, Ferdinand de 163, 197, 200, 201, 207

- Schatte, Czesława 42
Schmidt, Arno 151
Schmitt, Carl 148
Scholem, Gershom 123
Scholes, Robert 91, 93
Scholtz, Gunter 145–147
Schopenhauer, Arthur 220
Schuback, Marcia
    Sá Cavalcante 109
Schulz, Bruno 16, 168, 215
Schwarzenegger, Arnold
    186
Searle, John Rogers 118
Seem, Mark 177
Shakespeare (Szekspir),
    William 109, 217, 220
Shell, Marc 53, 56
Sienkiewicz, Henryk 12
Sieradzki, Ignacy 210
Skarga, Barbara 163
Skwarczyńska, Stefania 83
Sloterdijk, Peter 25, 26, 54,
    57, 92
Sławek, Tadeusz 13, 83
Slawiński, Janusz 16, 18,
    130, 132, 133, 139, 202,
    210, 212
Slowacki, Juliusz 157
Sokal, Alan 24
Sontag, Susan 232
Spitzer, Leo 22
Staff, Leopold 47, 80
Stalin, Józef W. 84
Staniewska, Anna 197
Stasiński, Maciej 51
Steiner, George 108
Stempowski, Jerzy 218, 220
Stevens, Wallace 19
Stoker, Bram 15
Stróżyński, Tomasz 209
Stuart, Mel 15
Sweet, David L. 177
Szadkowski, Krystian 191
Szahaj, Andrzej 16, 44,
    87, 99
Sznajderman, Monika 102
Szymutko, Stefan 28
- S**
Świderski, Bronisław 116
Święch, Jerzy 215
- T**
Telicki, Marcin 213
Thurston, Luke 168
Tischner, Józef 17, 22
Todorov, Tzvetan 13
Tolstoj, Lew N. 169, 170
Tomal, Maciej 108
Tomal, Małgorzata 108
Tomczok, Paweł 60, 65,
    66, 88
Tramer, Maciej 226
Tuwim, Julian 94, 95
- U**
Ulicka, Danuta 118
Unilowski, Krzysztof 60,
    65, 70–73, 230
Urbańska, Dorota 133
- V**
Valentin, Karl 56
Valéry, Paul 109
Vincenz, Stanisław 218, 220
- W**
Walas, Teresa 213, 215
Walser, Robert 24
- Warburg, Aby 120
Warchałą, Michał 25
Warren, Austin 210
Wat, Aleksander 111, 112,
    209, 210, 220–226
Waters, Lindsay 23, 54, 55
Ważyk, Adam 220
Weber, Elisabeth 105
Wellek, René 210
Welsch, Wolfgang 123, 124
White, Hayden 24
Wiedemann, Adam 111
Wirpsza, Witold 117
Witkiewicz, Stanisław
    Ignacy (Witkacy) 215
Wittlin, Józef 19
Witwicki, Władysław 12
Wodziński, Cezary 115,
    116, 120–123, 125,
    126, 231
Wyka, Kazimierz 21
- Y**
Yeats, William Butler 94, 95
Young, Robert 211
- Z**
Zadura, Bohdan 114
Zagajewski, Adam 118
Zaworska, Helena 221
Zieliński, Jan 210, 223
Ziomek, Jerzy 21
Žižek, Slavoj 50, 51, 89, 95,
    138, 157–160, 164–166,
    189, 233
- Ż**
Żurowski, Maciej 210
Żychliński, Arkadiusz 92

Teoria nad-interpretacji?

pod redakcją

Józefa Olejniczaka, Marty Baron i Pawła Tomczoka

Katowice 2012

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Copyright © by Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2012

Copyright © by Authors, 2012

Wydanie I

Printed in Poland

Redakcja tekstów w języku angielskim

Joanna Soćko

Opracowanie graficzne

Natalia Armata

Korekta, adjustacja, indeks

Małgorzata Nadwadowska

Skład

Wydawnictwo FA-art

ISBN 978-83-60406-11-3

Wydawnictwo FA-art

40-032 Katowice, pl. Sejmu Śląskiego 2, pok. 205

Zamówienia

www.FA-art.pl

prenumerata@FA-art.pl

Druk

TextPartner sp. z o. o.

Katowice

Tytuł *Teoria nad-interpretacji?* zarazem wskazuje na pewną zmianę zachodzącą we współczesnym sytuowaniu obu wymienionych w nim rodzajów filologicznych aktywności, jak i przywołuje dyskusję dotyczącą interpretacji i nadinterpretacji, która toczyła się w środowisku literaturoznawczym w latach 90. za sprawą książki Umberta Eco.

W sporze o granice interpretacji teoria literatury występowała wtedy raczej jako szwarzcharakter, czyli zbiór twardych zasad pozwalających odróżnić odczytanie uprawnione od nieuprawnionego. Ponieważ ówczesną dysputę wygrała nieograniczona wolność interpretacji, weszliśmy w epokę interpretacjonizmu, teoria słabła, a nawet bywała uśmierczana. Dziś można powiedzieć, że zwycięstwo interpretacjonizmu okazało się pyrrusowe, gdyż rozplenione, zindywidualizowane sposoby czytania literatury są na pewnym poziomie równo-nie-ważne.

W tej sytuacji, autorki i autorzy tomu zaproponowali niezwykle ciekawy eksperyment, który można określić następująco – powtórzmy spór z lat 90., obsadzając nieoczekiwanie teorię w roli nadinterpretacji. Przyniosło to znakomite skutki intelektualne, gdyż teoria widziana jako nadinterpretacja stała się działaniem naprawdę inwencyjnym, a zarazem interwencyjnym, bo, poprzez nieuprawnione ingerencje w świat interpretacjonizmu, zdolnym do całkiem nowego określenia samej interpretacji. Dzięki nielicencjonowanym nadużyciom teoretycznym, możliwe staje się wreszcie naprawdę odmienne niż dotąd usytuowanie problematyki hermeneutycznych. Cały tom pozwala zdać sobie sprawę z licznych rewelatorskich efektów tego projektu.

Teoria literatury postrzegana tak jak w tej książce jest dziedziną świadomie wybieranej, z determinacją i odwagą intelektualną uprawianej nadinterpretacji, która ma szansę przeorientować przebieg wszelkich współczesnych praktyk hermeneutycznych. Wielość zgłoszonych w książce propozycji teoretycznych, krytyczne omówienie licznych mało znanych w Polsce koncepcji, intrigujące różnice zdań i napięcia, jakie pojawiają się między autorkami i autorami tomu, wyraźne poczucie „współczesności” problematyki teoretycznej, jej żywy związek z rzeczywistościami pozafilologicznymi decydują o wartości *Teorii nad-interpretacji?*

Z recenzji wydawniczej
prof. UAM dr. hab. Tomasza Mizerkiewicza

ISBN 978-83-60406-11-3

9 788360 406113

www.FA-art.pl

UNIWERSYTET ŚLĄSKI